

חושך הי' נסיון גדול לישראל שלא ליעול ממשלה לעצמם וללכת לפני הזמן כי היו המצריים אסורים וכפותים תחת ידיהם, כמו שהי"ב ולא ראו איש אחיו ולא קמו איש מתחתיו, וכיו ישראל יכולים ללכת צריש גלי כי המצריים לא יכלו לעכב צידם, וגם הי' יכולת צידם לשלוע בשונאיהם ולהרוג בהם מכת חרב והרג ואבדן, כי היו כולם כפגרים מתים מצלי יכולת לזוז ידיהם ורגליהם, ואלמלי עשו ישראל כן הי' ח"ו חורבן גדול כי היו מושבעים ועומדים שלא ללכת אל צמיחן של פקידה כפולה וע"י נביא אמת, ואפילו רגע אחת לפני הזמן לא היו רשאים ללכת, ופוק חזי מ"ש יונתן בן עוזיאל צפ"י יתרו עב"פ ואשא אחכם על כנפי נשרים, שצלי פסח כוליו כעניים את ישראל למקום המקדש לאכול פסחיהם והחזירותם כעניים למצרים ולא ילאו חלא ציום מחר, וכל כך למכ לפי שלא נשלם עדיין זמן הגלות ולא הותר להם ללכת אפילו רגע אחת לפני הזמן, וראה מה אירע לבני אפרים שמיכרו ללכת קודם הזמן. ממלא דמכת חושך הי' נסיון גדול לישראל, ואפשר שרשעי ישראל אשר היו הרבה יותר מישראל לא היו עומדים בנסיון הזה חלא שמתו צג' ימי אפילה. וצוה יוצן דמכת חושך הסכימו כל המלכים צין המיימינים וצין המשמחילים, וגם הס"מ הסכים למכ ז' לפי שצאח על ידכ גם מפלה לרשעי ישראל, וצפיקר הסכימו על הנסיון הגדול, כי לא האמינו שיבי' זכוחם של ישראל לעמוד בנסיון שלא לדחוק את הקץ, ואח"כ יוכלו לקטרג על ישראל.

ואפ"ש שבענין הזה קרה לנו גם עכשיו במלחמה הזאת, דהס"מ רצה צוה ועיקר העצה הוכן על ידו להביא לידי נסיון גדול את כל ישראל וחשצ מראש שעל ידי המלחמה והנצחון וההצלחה יעלה צידו להטעות רבים מישראל מאמונת הצו"ת ולהכשיל אותם בהתחצות למינים, והמלכים המליונים עוצה על ישראל היו מתנגדים לכל זה. חבל צאמלע המלחמה צע"כ אף המליונים עוצים בוחרו להסכים שיבי' עכ"פ צאותה שעה הצלה לישראל. חבל צער גדול הסכימו ע"ז, לפי שידעו מראש גדול הנסיונות והסחה והדחה שיסתצצ ע"י נלחום.

לח

והנה מנינו צמס' מגילה (דף י"צ ע"ב) איש יהודי הי' צשושן וגו' קרי לי יהודי חלמא מיבדח קאחי, וקרי לי ימיני חלמא מצנימין קאחי וכו', רצח אמר כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא, ראו מה עשה לי יהודי

ומה שילם לי ימינו, מה עשה לי יהודי דלל קטלי דוד לשמעי דאחילוד מני מרדכי דמקני צי המן, ומה שילם לי ימינו דלל קטלי שאל לאג דאחילוד מני המן דמלער לישראל, ע"כ בגמ'. ופרש"י דלל קטלי דוד לשמעי שהי חייב מיתה. וכ"כ בתרגום שני דשמעי קלל במלך ונתחייב מיתה על פי התורה אלא שחם עלוהי דוד דלל למקטל יתי דחמא ברוכ"ק דקיימין מני הני תרי לדיקיא מרדכי ואסתר, ומחפרקין על ידיהן בית ישראל עכ"ל. וכנסת ישראל מתרעמת ולועקת עליו מה עשה לי יהודי דלל קטלי לשמעי דאחילוד מני מרדכי דמקני צי המן. ורש"י כתב לעקב ולא לשבח, דאיש יהודי ואיש ימינו גרמו לי האער הזה. וכתב המברש"א צח"א דהלשון מה שילם לי ימינו ל"צ לכאורה דמה תשלומים שייך כאן, ופי' הוא ז"ל דאע"ג דמרדכי היוו ימינו הציל אח"כ את כל ישראל והביא גאולה בתפילתו ובעל את הגזירה ע"י הצומות וזעקתם, אבל לא שילם ותיקן האער שגרם דוד לישראל ממה שגולד מרדכי, דאי לא ה"י מרדכי לא ה"י כאן תקלה דהמן לא ה"י מקנא אלא צמרדכי, עכ"ל.

ולכאורה ל"צ דמה מקום לתרעומתן, וידוע דכנס"י הוא מדריגה וצחי גדולה במצואר צמרדכי חז"ל במקומות אין מספר, וכי מה ה"ל למרדכי לעשות, וכי ה"ל להשתחוות לאלמו של המן, הלא המן עשה עמו אלוה כדכתב רש"י ז"ל ולפיכך מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, וצמרדכי חיתא שהי מרדכי מתפלל אל ה' ואמר גלי וידוע לפני כסא כבודך כי לא מגזרות לב ומרום עין עשיתי אשר לא בשתחויתי להמן כי אם מיראתך פעלתי זאת לצלתי השתחוות לו כי יראתי מפניך לצלתי תת כבודך לצו"ד ולא רייתי להשתחוות לזולתיך. ולכאורה למה כל ההצטדקות למרדכי שלא לכבדו עשה, ואם ה"י איסור דע"ז צזה הרי מחוייב לעשות כן ציכרג ואל יעבור. ובגמרא סנהדרין (ס"א ע"ב) מצואר צפירוש שהי גופי ע"ז דחניא לא תשתחוה להם אבל אתה משתחוה לאדם שכמותך, יכול אפילו נעבד כהמן ת"ל ולא תעבדם וכו' ורצא ס"ל כהמן דאיהו גופי ע"ז הוה אבל לא כהמן דאילו המן מיראה, ומה דחייב הכתוב אפילו על אדם הנועבד כהמן בלאו מיראה. עכ"פ ה"י המן ע"ז ממש, ולדברי אצוי ה"כ בלאו דלא תעבדם, ובתוס' שם הקשו אליבא דרצא דמיראה פטור אמאי לא השתחוה מרדכי להמן, ותירו' עפמי"ש צמרדכי שהיו נלמים על לבו, ובתוס' מס' שבת (דף ע"ב ע"ב) כתבו ששתי אורות היו על לבו. עכ"פ מצואר מדברי הגמ' ומדברי רש"י ה"ל דלא השתחוה לו משום ע"ז,

וא"כ מה מקום לתרעומתן של ישראל, ומה לו למרדכי להצטרף שלא לכבודו עשה.

וראייתי במה כלוי שכתב דב"ל למרדכי למוע מלישצ צשער המלך, או לבקש מאסתר שחסירונו משער המלך צרעות המלך ולא יחגרה ויכעיס את המן אחר שראה שבשעה משחקת לו, וזכר הכנים עלמו ואת כל ישראל בסכנה. ועד הציא מדברי הילקוט סיומן תתרי"ד שבמן עבר לפני מרדכי ולא זו מרדכי ממקומו ולא שאל בשלום, צא לו המן ועשה עלמו כאלו שאל בשלום של מרדכי, ח"ל מרדכי חין שלום אמר ה' לרשעים, מיד וימלא המן על מרדכי חימה, ע"כ. ופי' צא וירא המן כי חין מרדכי כורע ומשתחוה לו, ר"ל דאין הדת ונלאת ונכנסת עמו בזה, רק כי חין מרדכי מלך עלמו כורע ומשתחוה לו, ואין בשאלת שלום נדנוד עצובה זרה, כש"כ להשיב לו שלום מפני הכבוד או מפני היראה של מלכות. ויש מפרשים שכתבו כי המן הסיר מעליו הצגדים הלאים אשר ע"ז מאיירת עליהם לנסות את מרדכי ואעפ"כ ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ולא קם ולא זע ממנו אז וימלא המן על מרדכי חימה. אבל לפי"ז יקשה צעיניו בקושיא אשר נתקשו בו הראשונים למה הכנים מרדכי את עלמו ואת כל ישראל בסכנה, ואיך הותר לו להחגרות בו ולקרוא לו רשע צפניו ועוד נמנע מלשאל בשלום אחרי שלא היה עוד איסור ע"ז בזה. ותירץ במה כלוי שכל כוונתו היה לכפר על הקבל כלו אשר השתחוה לאלם נצודנלר ומפני זה נתחייבו כל"י כמ"ש בגמרא. והציא בזה דברי בה"ר יוסף גאקון ז"ל כי לא עלה על לב מרדכי שיחגרה המן עם כל ישראל רק חשב כי יחגרה ויחנקם עמו לבדו, וע"כ הפקיר את נפשו מנגד ומסר נפשו בעד טובת וחושלת ישראל כנ"ל, עכת"ד מנות כלוי.

ל"ט

ועדיין ל"צ תרעומתן של כנסת ישראל על מרדכי שהתקנה צהמן וגרם כל מה שנעשה חימת התרעמו כן, וכפי הגרסה מדברי המהרש"א בנ"ל דאף אחר שראו כנס"י הישועה הגדולה שנסתצ על ידי מרדכי הצדיק עדיין התרעמו עליו, וכמשפ"י בדברי הגמ' מה שילם לו ימיני, דאע"ג דמרדכי הציל את כל ישראל וביטל הגזירה והציא גאולה וישועה ע"י חפלתו וע"י האומות וזעקתם, אבל לא שילם ולא תיקן הצער שגרם להם עו"ש. ולכאורה הרי לאח"כ כבר ראו ונתגלה להם שהי' הכל לעוצב ומה שעשה

מרדכי ה' הכל לש"ש, דאלי"ה לא ה' נסתבב גם על ידו, ואיתא בירושלמי דהמגילה הזאת נאמרה למשה בסיני, ובגמרא בבליה שלטו מצואר דמלאו חכמי הדור שבימי הנם רמז על כתיבת המגילה בתורה שכתב משה כתוב זאת זכרון בספר וכו'. עכ"פ לא ה' לא ספק בזה שח' לורך וכברת להיות נסתבב כל זה בגזירת המלך יח'. גם אמרו ז"ל הדור קבלוהו בימי אחשורוש ברצון מאהבת הנם, ואם כן זכו לקבלת התורה ברצון על ידי נם זה, ומרדכי גרם לכל זה ומה מקום עוד לתרעומתן. וכל הענין לריך ביאור.

והנראה בזה דמה צמה שאמר הירושלמי במסכת מגילה בג"ל דהמגילה הזאת נמסרה למשה בסיני, כתב ציפ"מ שם שנמסר רק ליחידו סגולה ולא הגיע הדבר לאוזן מרדכי ואסתר, ועיין צעיר בנימין על הירושלמי דמסכת מגילה וחוכן דבריו דאם היה בנגלה לא היו ישראל משימים לב לעשות תשובה, כי היו צעוחים על הנם שיעשה ה' עמם, ועל כן בעלימו מן השמים ידיעה זו ולא נתגלה לדור הבוא.

אמנם קשה הדבר לומר כן דברי מצואר צמד"ר (אסתר פ"ז) שאמר בקצ"כ לשען הצא לי מגילה ואכתוב עליהם כלי ר"ל (וכתב היפה ענף שזה היה רק לפניו כדי שיעשו תשובה, שברי מקרא מלא כתיב ולא דיבר ה' למחות את בני ישראל), באותה שעה רץ אליהו צבכלה אלל אבות בקדושים ואמר להם עד מתי אבות בעולם רדומים צשינה וכו' וכבר נגזרה גזירה על בניכם לבלותם מן העולם ולאצד זכרם, אחרי לו אצרכם ילחק ויעקב אם הם עצרו על דת בקצ"כ ונחתמה גזירתם מה לנו יכולים לעשות, חזר אליהו ואמר לי למשה וכו' וא"ל משה כלום יש אדם כשר באותו הדור, א"ל יש ושמו מרדכי, א"ל לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם מלפני הקצ"כ א"ל רועה נאמן כבר נכתבה אגרת כלי על ישראל. אמר לו משה אם צטיע הוא חתומה תפלתו נשמעת, ואם צדס נחתמה מה שח' הוא א"ל צטיע הוא חתומה וכו'. עכ"פ מצואר דלא גילו מן השמים דיתעציד להם ניסא אפילו לאבות בעולם ולמשה רבצ"כ ולאל"ה, וכולם פחדו ודאגו מהגזירה הנוראה. וקשה לומר שח' כ"ז לפניו כדי להחזיר את לב ישראל לתשובה.

ב

ואשר אנכי אחזה צענין זה לצאר דברי הירושלמי בג"ל, ע"ד שכתב הרמב"ן ז"ל בפתיחתו עכ"ל חל"ק ונראה שכתובה הכתובה צאש שחור

על גבי אש לנצח היא הכתיבה בה רשפה בלי הפסק תיבות והיא אפשר בקריאתה שתקרא ע"ד השמות וכו' ותקרא על דרך קריאתינו בענין התורה והמלות, ונתנה למרע"ה ע"ד קריאת המלות, ונמסר לנו על פה קריאתה בשמות עכ"ל. וכע"ז כתבו תלמידי בעשטה"ק בשמו (הוצא צ"ל בעש"ט עכ"ת) שהקשה הוא ז"ל דלכאורה יפלא הלא התורה קדמה אלפים שנה קודם שנברא העולם, וא"כ קשה האין נכתבו בתור"ק אז כל הסיפורים מענייני בריאת העולם ומענייני אדם וחיה ונח ושאר דברים וכו' הלא עדיין לא נהוה אז אלו הדברים, וצויתר קשה הלא המיתה באה לעולם בשביל חטא אדמ"ר וכו' וא"כ האין נכתב בתורה מאז ומקדם ענייני מיתה כגון וימת פלוני או אדם כי ימות באהל וכו'. אמנם האמת כן הוא כי התור"ק בבחינת נבראה רק בתעוררת אותיות, ולא היו נלרפים עוד צירופי תיבות וכו' וכל עת וזמן שנכתבה איזה ענין בעולם אז נלטרפו אלו האותיות ונתהוו צירופי תיבות ונתהוו סיפור זה בענין. ופי' בזה דברי הש"ס (צ"צ דף י"ד ע"א) בשמונה פסוקים מוימת שם משה עבד ה' משה כתבן בדמע שהכוונה מלשון דימוע ועירוב, שהיו כתובין בעירוב אותיות ונלטרפו אח"כ עיי"ש. וכ"כ בצרוך טעם ז"ל בשם הגר"א זל"ה ושני נביאים נחנצאו בסגנון אחד.

ועפ"י אפ"ל כי המגילה ניתנה בסיוע צירופי אותיות לצד וגשלמו ונלטרפו האותיות ע"ד קריאתה בענין הנס, לאחר שעשו ישראל חשוכה בגוהה כאמר"ל גדולה הסרת טעמה וכו' ועיי"ז זכו לנס, ואז נלרפו ונתהוו הצירופים ע"ד קריאתו. ולפי"ז יוצנו דברי המדרש הג"ל מה שדאגו והתפללו אבות בעולם ומשרע"ה ומרדכי הצדיק על ציטול הגזירה, כי עדיין לא נחגלה להם צירופי המגילה ע"ד סיפור הנס. אמנם גם אחר שנעשה הנס עדיין לא נחגלה להם ענין וחוכן המגילה, והרא"י ממ"ש ז"ל במס' מגילה (דף ז' ע"א) שלחה אסתר לחכמים קציעות לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבן באומות, עד שמלאו לו מקרא כתוב בתורה כתוב זאת זכרון בספר וכו' בספר מה שכתוב במגילה וכו', אלמא דלא נחגלה להם עדיין חוכן המגילה בצירופה, דא"כ לא היה מקום להסתפק בקציעות הנס שהרי מצוהר כ"ז במגילה.

ומעתה יובן דהרעומתן של כנסת ישראל על מרדכי היא אף לאחר שנעשה הנס, ולאחר שראו הישועה והכלה גדולה שנסתצבה על ידו כמ"ש במדרש"א ז"ל דגם לאחר הנס היה תרעומתן, וכן מצוהר בלשון חז"ל

שאמרו מה שילם לי ימיני, עיין לעיל. אמנם כל עוד שלא נתגלה להם צירופה
וערם שמאלו הרמז בחושב"כ החרעמה כנסת ישראל על מרדכי הצדיק,
ולא התנחמו בהללה והישועה שנגרם על ידו, שלא שילם ותיקן בזה הצער
והפחד והבהלה שגרם לישראל כמ"ש המהרש"א הג"ל. אבל לכאורה קשה
אחרי שסוכ"ס נתברר לנו לדקותיו שכל זה הוכן מן השמים וכבר מלאו
הרמז בחושב"כ והשיגו נתינתה מסיני ואנו מזכירים את מרדכי הצדיק
לצרכה, ולאחזה לורך גילו לנו חז"ל שהי' זמן שהחרעמה כנסת ישראל על
מרדכי ומה דהוה הוה, ולמה לי להזכיר בגטתו של אותו צדיק.

אמנם הורו לנו חז"ל כאן לימוד על לדורות אם יתרמי כע"ז, וכמו
שקרה לנו בימינו שידעו ידיעה צרורה שהגירוי והתחרות באומות
הוא דבר רע וסכנה גדולה, ואין דעת כנס"י נוהג הימנה אפי' אם כרוכה
הללה בצידה, וגילו לנו חז"ל דעד שלא נתגלה לחז"ל שצחותו הדור דמה שעשה
מרדכי הי' הכרח וכבר ניתנה למשה בסיני כל מעשה הנם ומעשה מרדכי
והמן, הי' גדול תרעומתם עליו על שגירה את כעסו של המן הרשע
להכניס בסכנה את כל ישראל, ואי אפשר בתשלומין וכפרה ע"ז כמ"ש
המהרש"א ז"ל על מ"ש ומה שילם לי ימיני, דאע"פ שמרדכי הצדיק הי'
המזיל ע"י חפלות ונעקה ועשה פעולות לצטל בגזירה, אעפ"י נעקו עליו
נעקת מחאה ותרעומת על שגרם נער ופחד לישראל וא"א בתשלומין. וזה
אשר למדו לנו חז"ל דאפילו המזילין באמת לא נחשבו אח"כ למזילים אם
הם גירו חמת שונאיו והכניסו לסכנה את הכלל כולו, דאין זה דרך הללה
עפ"י דרך החורה.

מא

ובאמת א"א לדמותו לעניינו ורחוקה היא ממנה כרחוק מזרח ממערב,
כי הציונים האלו לא עשו אלא ההתגרות ולא שילמו ולא הועילו
כלום, ולא הרווחו כלום על ידיהם, וברור שאם לא היו נכנסים למלחמה
הי' מציאות להחפז ולמנוע הריגות ושפי"ד. גם לא הי' התגרותן לש"ש אלא
לשם כפירה ומינוח ואהבת הנלחון. עכ"פ גדון מדברי הש"ס הג"ל לעניינו
צק"ו צ"ב של ק"י שצריך לנעוק נעקת מחאה נגדם על שגירו חמת אומות
העולם עלינו, והכניסו את הכלל לישראל לסכנה עצומה. ומי פתי יחשוב
אותם למזילים, ואדרבה הן המה המזיתים אשר הציחו את הצערה וקנאת